

Victoria Shkelebey,

State University Fiscal Service of Ukraine,

Associate Professor, Doctor of Law,

Educational and Research Institute of Law

Characteristics and meaning of criminological crime forecasting

Abstract: In this article are discussed issues of criminological prediction of crimes particular importance to society and the state as a whole. Were defined the purpose, subject and object of forecasting. Were found ways to prevent and combat crimes using criminological forecasting.

Keywords: prediction, prevention, response, crime, legal evaluation, information, facts.

Вікторія Шкелебей,

Державний університет фіскальної служби України,

доцент кафедри, кандидат юридичних наук,

Навчально-науковий інститут права

Характеристика та значення кримінологічного прогнозування злочинності

Анотація: В статті розглядаються питання щодо особливого значення кримінологічного прогнозування злочинності для суспільства і держави в цілому. Визначено мету, предмет та об'єкт прогнозування. Визначено шляхи попередження та протидії злочинності використовуючи кримінологічне прогнозування.

Ключові слова: прогнозування, попередження, протидія, злочинність, правова оцінка, інформація, факти.

Нагальним питанням сьогодення є злочинність в цілому, успішна протидія якій неможлива без кримінологічного дослідження її стану та прогнозу імовірних змін.

Пізнання сутності будь-якого явища, у тому числі й соціального, закономірностей його виникнення і розвитку дає нам можливість прогнозувати його ймовірні зміни і, відповідно, впливати на нього. Успішність і ефективність відповідного впливу залежить від надійності прогнозу, який, у свою чергу, залежить від глибини пізнання досліджуваного явища.

Нові технології породжують нові види злочинної діяльності, внаслідок чого кожен новий тип злочину вимагає нових засобів захисту і методів роботи правоохоронних органів.

Науково розроблені прогнози про майбутній стан злочинності в країні в цілому, або в тому чи іншому регіоні є необхідною умовою планування заходів протистояння злочинам та прийняття відповідних законодавчих рішень. Крім того, питання прогнозування і планування мають безпосередньо політичне і практичне значення для вирішення проблеми державного управління в сфері протидії злочинності [1].

Кримінологічне прогнозування застосовується на попередній стадії розробки плану і сприяє виробленню концепції розвитку та стратегії діяльності органів кримінальної юстиції на плановий період.

Метою статті є дослідження питань прогнозування злочинності, визначення основних термінів кримінологічного прогнозування, його об'єкта та предмета, формулювання основних напрямків прогнозування злочинів.

Загальним питанням кримінологічного прогнозування злочинності присвячені дослідження таких вітчизняних науковців як: Н.А. Алексєєва, М.М. Биргеца, О.М. Джужі, А.П. Закалюка, Г.Г. Семакова та ін., які обґрунтували необхідність розвитку даного наукового напрямку як важливої складової в механізмі протидії та попередженні злочинності.

Аналіз літератури дає підстави констатувати наявність значного кола визначень поняття «прогнозування», наданих представниками різних галузей знань (філософії, політології, державного управління, соціології), однак вони не суперечать одне одному. Багато в чому концептуальні підходи до формулювання поняття «прогнозування» схожі, оскільки всі визначення сформульовані з урахуванням таких ознак як: наукове обґрунтування, чітке визначення предмета

прогностичної діяльності, вивчення й використання тенденцій і закономірностей явища, яке вивчається, визначення певного часового алгоритму від минулого до сучасного та від сучасного до майбутнього.

Аналізуючи викладене, під кримінологічним прогнозом (передбачення, пророкування) слід розуміти ймовірне, науково обґрунтоване судження про майбутній стан злочинності, її детермінанти і можливості впливу на неї у певний період.

Тобто, сам процес одержання, оброблення й аналізу необхідної для прогнозу інформації називають прогнозуванням.

Кримінологічне прогнозування, як наукове передбачення – це систематична діяльність. З теоретичної точки зору в цьому реалізується прогностична функція кримінології, яка їй властива (як і будь-який інший) поряд з іншими «наукознавчими» функціями - описової, пояснювальної і прагматичної. У практичному значенні управління процесами боротьби зі злочинністю (як на стратегічному рівні, так і на тактичному) передбачає постійне отримання прогностичної інформації [2].

Існують три основних види кримінологічного прогнозування: прогнозування розвитку науки кримінології, прогнозування злочинності та індивідуальний прогноз [3].

В статті ми розглядаємо прогнозування злочинності в цілому.

Сучасна кримінологія виходить з того, що прогноз злочинності не тільки можливий, але й необхідний. Прогноз в сучасному значенні слова - не просто передбачення, а спеціальний його вид, який суттєво відрізняється від усіх інших видів (наприклад, від передбачення) високим ступенем обґрунтованості, науковою ґрунтовністю. Прогнозування передбачає не висловлювання про майбутнє, а систематичне дослідження перспектив розвитку того чи іншого явища або процесів за допомогою засобів сучасної науки. Прогноз виступає як модель майбутнього, побудованого на матеріалах минулого і сьогодення, як зразок, який в залежності від соціальних потреб слід за допомогою людської діяльності, або наблизити, або запобігти. Прогнози виявляють вірогідну картину очікуваних подій. Але їх цінність полягає в тому, що вони володіють необхідною достовірністю, яка забезпечується вибором правильних методів прогнозування і надійної вихідної інформації.

Отже, основна мета прогнозування злочинності полягає у визначенні загальних показників, що характеризують розвиток (зміну) злочинності в майбутньому, виявленні її позитивних і негативних тенденцій, а також у пошуку на цій основі способів зміни або стабілізації цих тенденцій у необхідному для суспільства і держави напрямі [4].

Прогнозування злочинності передбачає відповіді на такі запитання:

- якими, із заданою ймовірністю на відповідний термін, будуть основні показники злочинності (рівень, структура, характер, динаміка);
- яка ймовірність змін у злочинності загалом та її певних категорій;
- які чинники та з якою інтенсивністю впливатимуть на злочинність;
- які категорії осіб можуть поповнити коло злочинців;
- які засоби найбільш придатні для протидії і запобігання злочинності.

Для того, щоб прогнозування було достовірним, необхідно використовувати якомога значну кількість інформації, яка впливає на результати [5, с. 118]. Тобто слід використовувати при прогнозуванні всі його види.

Ступінь ймовірності прогнозу злочинності залежить від числа різного роду факторів, що використовуються при прогнозуванні. Вдалими, на наш погляд, є твердження науковців Г.А. Аванесов і С.Е. Віцін, які зазначають, що потрібно враховувати і вивчати не тільки дані про злочинність, але й дані, що характеризують розвиток (зміну) інших соціальних явищ, так чи інакше впливаючих на злочинність: соціально-політичні явища, організаційно-правові, економічні, демографічні тощо.

Разом з тим, складно отримати абсолютно точний прогноз в сфері прогнозування злочинності. Проте, це не означає недоцільність складання прогнозів злочинності. Навіть прогноз, який виправдовується лише частково корисний і необхідний.. Основне завдання прогнозування полягає в тому, щоб знайти оптимальні та дієві рішення в умовах невизначеності.

Як свідчить вивчення наукової літератури, види кримінологічних прогнозів запропоновано поділяти залежно від об'єкта та предмета прогнозування.

За об'єктом кримінологічний прогноз поділяють на прогноз: злочинності; особи злочинця; факторів злочинності або її детермінації; засобів запобігання злочинності; наслідків злочинності; прогнозування науки кримінології; прогнозування діяльності правоохоронних органів; прогнозування можливих наслідків заходів, застосовуються для запобігання злочинності [6, с. 111].

Вдалою є класифікацією видів прогнозування залежно від об'єкта, запропонованим А.П. Закалюком, а саме: прогнозування злочинності (у всіх її проявах і станах); прогнозування детермінант злочинності та її «фонових» явищ й інших чинників, що її зумовлюють; прогнозування індивідуальної злочинної поведінки (або особистості злочинця); прогнозування діяльності щодо запобігання і протидії злочинності та управління цією діяльністю [7, с. 392].

За предметом кримінологічне прогнозування поділяється на: а) пошукове прогнозування (стан об'єкта), яке виявляє зміну його об'єктів й абстрагується при цьому від норм та інших управлінських рішень щодо цих об'єктів; б) нормативне (тенденції та періоди розвитку об'єкта), яке здійснюється з огляду на існуючі норми, ідеали, цілі цієї діяльності.

Результатом прогностичних досліджень виступають прогнози як носії інформації про можливі напрямки і тенденції розвитку будь-якого об'єкта, про альтернативні шляхи і терміни настання певних його характеристик (стану, структури і т.д.) які, в свою чергу, поділяються на: пошукові та нормативні, конструктивні та деструктивні, поточні (оперативні), короткострокові та довгострокові, групові та індивідуальні.

Проте із запропонованими підходами можна погодитися лише частково, оскільки враховуючи, думку А.П. Закалюка, діяльність щодо об'єктів кримінологічного прогнозування, як правило, утримується, до того ж на законодавчому рівні, тому зміна об'єктів та нормативних умов, у яких вона відбувається, нероздільні [8, с. 121].

Разом з тим, на заваді успішності прогностичної діяльності, в тому числі щодо прогнозування кримінологічної ситуації, є те, що вона ґрунтується на інформації про події та факти, які відображені в статистичній інформації про злочинність (ст. 19 Закону України «Про інформацію»), так як остання не показує реального стану речей. Одним із чинників, що «створюють» результати кримінологічного прогнозування, є так звана латентна злочинність.

Слід констатувати, що відсутність даних щодо латентної категорії злочинів варто вважати вагомою перепорою на шляху отримання повної та достовірної інформації про стан кримінологічної ситуації у певному населеному пункті, районі, регіоні та в цілому в Україні.

Кримінологічний прогноз є вихідною базою для планування і практичної реалізації заходів щодо протидії злочинності (її окремих видів) та запобігання

окремим злочинам. Результати кримінологічного прогнозування лежать в основі всієї системи організації протидії злочинності: прийняття відповідних законодавчих рішень; проведення кримінологічних експертиз законопроектів та інших нормативно-правових актів; розробки спеціальних програм та конкретних заходів, кримінологічного інформування населення тощо.

На наш погляд, аналізуючи викладене, необхідно зазначити шляхи протидії та запобігання злочинності, зокрема:

- підвищити професійні якості працівників правоохоронних органів;
- особливу увагу необхідно приділяти щодо використання новітніх комп'ютерних технологій;
- вдосконалити специфіку використання негласних слідчих дій;
- розроблення методичних рекомендацій локального характеру, в залежності від виду злочинності.

Отже, при аналізі, оцінці та прогнозуванні кримінологічної ситуації необхідно враховувати всі запропоновані в науці та апробовані на практиці види кримінологічного прогнозування, а також існуючі методологічні заходи прогностичної діяльності щоб розширити можливості реалізації на практиці теоретично обґрунтованих висновків, рекомендацій та позицій.

Список літератури:

1. Сабадаш В.С. Прогнозирование и планирование борьбы с киберпреступностью [Електронний ресурс]. Віктор Сергійович Сабадаш. – 2004. – Режим доступу: crime-research.ru.
2. Поняття і предмет кримінологічного прогнозування Источник: <http://pravodom.com/kriminologija/8/202-ponyattya-i-predmet-kriminologichnogo-prognozuvannya> [Електронний ресурс] // Pravodom. – 2010. – Режим доступу: <http://pravodom.com/kriminologija/8/202-ponyattya-i-predmet-kriminologichnogo-prognozuvannya>.
3. Іванов Ю.Ф. Види кримінологічного прогнозування [Електронний ресурс] / Юрій Федорович Іванов // Радник. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/kruminologiuua/39-ivanov1/256-104---.html>.
4. Александров Ю.В. Поняття і види кримінологічного прогнозування [Електронний ресурс] / Ю.В. Александров, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – 2008. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/3633/11>.

5. Бандурка А.М. Преступность в Украине: причины и противодействия: монография / А.М. Бандурка, Л.М. Давыденко. – Х.: Гос спец. изд-во «Основа», 2003. – 368 с.
6. Курс лекций по криминологии / [под ред. проф. И.Н. Даньшина (Общая часть), и проф. В. В. Голины (Особенная часть)]. – Х.: Одиссей, 2007. – 280 с.
7. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – Кн. 1.: Теоретичні засади та історія кримінологічної науки. – 424 с.
8. Василевич В.В. Теоретичні проблеми кримінологічного прогнозування [Електронний ресурс]. Віталій Вацлавович Василевич // Науково-інформаційний вісник "Право" 5/12. – 2012. – Режим доступу: <http://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/21-5-12.pdf>.